

7. 4. 2020

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Jak je to s možností žádat peněžitou náhradu za omezení vlastnického nebo užívacího práva v důsledku vyhlášeného nouzového stavu.

Jak aktuální, tak zejména předpokládané budoucí ekonomické dopady pandemie onemocnění COVID 19, vedly vládu České republiky ke kroku, kdy s účinností od data 24. 3. 2020 začala řešit zákazová či omezující opatření pro fyzické a právnické osoby cestou mimořádných opatření Ministerstva zdravotnictví dle zákona o ochraně veřejného zdraví. Zástupci vlády dne 25. 3. 2020 tento krok odůvodnili tím, že vydávání mimořádných opatření dle zákona o ochraně veřejného zdraví, kterými jsou nově ukládána zákazová či omezující opatření, se jeví jako vhodnější, neboť se jedná o opatření vydávaná v důsledku virové pandemie.

Současně také připustili, že dalším z cílů, který přesunem zákazových a omezujících opatření vydávaných v důsledku virové pandemie vláda sledovala, bylo dostat se mimo režim zákona č. [240/2000 Sb.](#), krizový zákon. Tento zákon totiž v § 35 a § 36 upravuje možnosti peněžitých nároků, které mohou žádat subjekty, na které dopadla krizová opatření přijatá dle tohoto zákona.

Ustanovení § 36 krizového zákona upravuje náhradu škody v důsledku krizových opatření a je koncipováno na principu objektivní odpovědnosti státu. Jediným obecným předpokladem pro vznik nároku na škodu je to, že škoda vznikla v příčinné souvislosti s přijatým krizovým opatřením. Tedy stát jedná dovoleně (omezuje či zakazuje určité činnosti, aby zmírnil a postupně potlačil virovou pandemii), ale současně nese důsledky těchto krizových opatření v podobě náhrady škody těm subjektům, která byla krizovými opatřeními dotčena a škoda jim vznikla v příčinné souvislosti s přijatými krizovými opatřeními. Stát má dle § 36 jen jedinou možnost, jak se zprostit své odpovědnosti, a to pokud prokáže, že si poškozený škodu způsobil sám. Podle tohoto ustanovení by postižené subjekty mohly žádat nejen náhradu vzniklé věcné škody a náhradu újmy na zdraví, ale i náhradu za ušlý zisk.^[1]

Naopak zákon č. [258/2000 Sb.](#), o ochraně veřejného zdraví říká, že příslušný orgán ochrany veřejného zdraví může při epidemii nebo nebezpečí jejího vzniku vydávat mimořádná opatření omezujícího či zákazového charakteru, přičemž dle § 97 odst. 1 tohoto zákona „*Náklady vzniklé plněním povinností v ochraně veřejného zdraví nese osoba, které je povinnost uložena*“.

Podle zástupců vlády by náhrada škody za dopad krizových opatření nárokováná v režimu krizového zákona byla pro stát ekonomicky likvidační, tedy přesun vydávaných zákazových či omezujících opatření v době nouzového stavu pod režim zákona o ochraně veřejného zdraví sledoval i tento, v podstatě ekonomicko-ochranný cíl státu. Kompenzace subjektům dotčeným zákazovými či omezujícími opatřeními v období nouzového stavu vláda navrhuje řešit jinými způsoby.

V reakci na tento postup se rozproutila rozsáhlá debata, zda vláda skutečně tímto krokem vzala fyzickým a právnickým osobám možnost úspěšně nárokovat od data 24. 3. 2020 náhradu za škody

v režimu krizového zákona, přičemž v konečném důsledku nám všem dají odpověď pouze soudy, pokud budou takovéto žaloby na stát řešit.

Do této debaty se pokusím vstoupit svým příspěvkem tím, že přesunu svou pozornost na jiné ustanovení krizového zákona, a sice na § 35 krizového zákona.

Toto ustanovení nazvané „Náhrada za omezení vlastnického práva, poskytnutí věcných prostředků a vykonání pracovní povinnosti a pracovní výpomoci“ řeší peněžitou náhradu pro ty subjekty, které jsou dotčeny omezením zejména svého vlastnického nebo užívacího práva v důsledku opatření vydaných podle tohoto zákona. Nejedná se o nárok na náhradu škody, ale o peněžitý nárok vyplácený orgánem krizového řízení za podmínek vymezených v § 5 krizového zákona:

- je vyhlášen nouzový stav nebo stav ohrožení státu,
- v důsledku tohoto stavu je na nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu potřeba omezit určitá zákoně vyjmenovaná práva a svobody,
- pokud je takto omezeno vlastnické nebo užívací právo právnických a fyzických osob k majetku z důvodu ochrany života, zdraví, majetku nebo životního prostředí v důsledku krizové situace, je toto omezení práva možné jen za přiměřenou peněžitou náhradu.

Ustanovení § 5 a § 35 krizového zákona tak dle mého názoru nespojuje nárok na peněžitou náhradu za zásah do vlastnického či užívacího práva fyzické nebo právnické osoby přímo s krizovým opatřením vydaným dle § 6 krizového zákona, ale primárně pouze s vyhlášením nouzového stavu nebo stavu ohrožení státu, za něhož dojde k dočasnému omezujícímu zásahu do vlastnického či užívacího práva těchto osob. Tedy to, že od 24. 3. 2020 jsou zákazová či omezující opatření vydávána mimo režim krizového zákona, by nemělo mít z na peněžitou náhradu v režimu § 35 krizového zákona vůbec žádný vliv. Od 12. 3. 2020 platí usnesením č. [69/2020](#) Sb. vyhlášený nouzový stav a tedy všechna opatření vydaná za nouzového stavu, která omezují vlastnické a užívací právo právnických a fyzických osob k majetku, pokud jde o nucené omezení těchto práv z důvodu ochrany života, zdraví, majetku nebo životního prostředí krizovou situací, je možné jen za poskytnutí přiměřené peněžité náhrady.

Toto právo na peněžitou náhradu v případě omezení vlastnického práva lze také odvodit přímo z ustanovení Listiny základních práv a svobod, jmenovitě z čl. 11 odst. 4 LZPS. K této problematice již existuje dostupná judikatura, která se k problematice náhrad za omezení vlastnického práva obecně vyjadřuje. Upozornil bych např. na stanovisko pléna Ústavního soudu č.j. Pl. ÚS-st 27/09-1, v němž Ústavní soud obecně vymezil několik základních podmínek pro případné přiznání náhrady za omezení vlastnického práva, zcela bez vazby na krizový či jiný konkrétní zákon.

Dvě ze základních podmínek, které Ústavní soud ve stanovisku uvedl, shrnul v bodech 17 a 18. „Nucené omezení vlastnického práva podle čl. 11 odst. 4 Listiny totiž představuje omezení vlastnického práva konkrétního vlastníka nad rámec omezení, jež vyplývají obecně pro subjekty vlastnického práva, resp. které dopadají jen na část vlastníků, toto nerovné postavení je však v souladu s principem rovnosti v důsledku existence skutečností tuto nerovnost dostatečným způsobem odůvodňujících. Uvedené lze demonstrovat na příkladu tzv. legálních věcných břemen, kdy povinnost strpět např. stavbu sloupu elektrického vedení na svém pozemku je třeba považovat za omezení nad rámec obecných omezení vlastnického práva plynoucích ze zákona, které se dotýká jen některých vlastníků, kteří své "znevýhodnění" nemohou svým projevem vůle ovlivnit. Skutečnost, že právě v jejich případě dojde k omezení, přitom není dána z povahy věci, ale v důsledku konkrétního posouzení příslušného orgánu veřejné moci, na jehož základě k takovému omezení dojde. Druhou podmínkou, kterou v této souvislosti Ústavní soud připouští, je intenzita omezení vlastnického práva, jež může být vyjádřena více faktory, a to především otázkou rozsahu samotného omezení a dále délkou trvání takového omezení, tedy zda se jedná o omezení dočasné nebo trvalé.“

Podle mého názoru pak tím spíše, pokud krizový zákon výslovně uvádí, že v určitých mimořádných situacích, jako je vyhlášený stav nouze, lze vlastnické nebo užívací právo dočasně omezit, ale vždy jen za přiměřenou náhradu, se nemůže stát tohoto nároku zprostit a pouze může vést polemiku o výši této náhrady.

Pokud jde o okruh osob, které by tyto nároky na náhradu mohly po státu vznášet, pak dle mého názoru půjde o všechny fyzické nebo právnické osoby, které lze jako adresáty omezujících zásahů do jejich vlastnických či užívacích práv objektivně určit (např. všichni podnikatelé provozující běžná restaurační zařízení, koupaliště, sportoviště, etc.) a u nichž k zásahu v podobě omezení těchto jejich práv dojde, bez ohledu na to, podle jakého zákona vláda omezující opatření v době nouzového stavu vydává.

Přestože v režimu § 35 krizového zákona nebude nikdy hrazena skutečná škoda (tím spíše ne ušlý zisk), ale jen náhrada za dočasné omezení vlastnického či užívacího práva v době nouzového stavu, i tak by mohlo uplatnění tohoto nároku být primárně pro podnikatele zajímavé, tím spíše, že nárok mohou uplatnit fyzické i právnické osoby bez rozdílu.

Ustanovení § 35 počítá primárně s dohodou o výši náhrady mezi žadatelem a orgánem krizového řízení, peněžní náhrada se vyplácí do 6 měsíců od ukončení nebo zrušení krizového stavu, v jehož důsledku vznikl nárok na peněžní náhradu. Pokud jde o určení výše náhrady za omezení vlastnického či užívacího práva, zde by opět mohla být nápomocná již vydaná judikatura, v případných soudních sporech pak také § 136 o.s.ř., podle něhož „lze-li výši nároků zjistit jen s nepoměrnými obtížemi nebo nelze-li ji zjistit vůbec, určí ji soud podle své úvahy.“

Podle mého názoru nárok na náhradu dle § 35 krizového zákona bude možno uplatnit za celou dobu, po kterou bude vyhlášen nouzový stav dle § 5 krizového zákona, a to za podmínky, že některá ze složek státu za trvání nouzového stavu vydá omezující opatření, mající pro určitý okruh osob dopady do jejich vlastnických či užívacích práv.

Mgr. Tomáš Cimbota,
advokát

[1] K tomu blíže např. článek „Covid-19: Poskytování náhrad za újmy vyvolané krizovými opatřeními“, autor doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph.D., publikováno dne 23. 3. 2020 na webu www.advokatnidenik.cz

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv](#)

[pohledem Ústavního soudu](#)

- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)